

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ІСТОРІЯ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

Для успішного державотворення Українського народу невідмінне значення мають титульно-національні ідентичності, що беззаперечно виступають основними засадами освітньої діяльності у фаховому педагогічному коледжі. Українськість являється сьогодні механізмом культивування добра і справедливості як на європейському континенті, так і в цілому світі загалом. Завдяки методам наукового дослідження ми провели висхідну спрямованість з першоджерельних текстів Біблії до сучасного суспільного стану Української держави, аби наголосити на важливості використання української мови та історії у формуванні громадянського суспільства правової європейської держави. Особливе значення у суспільній інтеграції, зокрема до Європейського Союзу як зразка сучасної цивілізації, належить здобувачам освіти – основі формування громадянського суспільства, що, в свою чергу, є основою правової держави. Соціальна цінність правового статусу студентів педагогічного фахового коледжу полягає в тому, що саме ними опановуються професійні компетентності пізнання об'єктивної дійсності, навколишнього середовища у відповідній сфері людської діяльності. Під час фахової підготовки майбутніх педагогів викладачами застосовуються різноманітні технології, методики, форми й методи виховної і дидактичної роботи, що дозволяють студентам набутти знання, уміння та практичні навички просвічувати інших. З історичних подій і явищ наочно видно, що українськість системно знищувалася впродовж багатьох віків, проте в таких несприятливих умовах Український народ зумів зберегти свою ідентичність, відновив українську державність і відстоює її задля збереження миру і безпеки у Європі та цілому світі. Наведено наявні наукові концепти формування громадянського суспільства правової європейської Української держави. Наголошено, що українська мова та історія, в контексті якої розглядається українство, як і від початку закладені у світу, виступають дієвими механізмами у формуванні громадянського суспільства студентами педагогічного коледжу правової держави в умовах євроінтеграції під час війни.

Ключові слова: Бог, український, європейський, ідентичність, виховання, навчальний, правовий, держава.

На початку було Слово, а Слово в Бога було, і Бог було Слово (Ів. 1:1). Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості (І. Огієнко). Ще до Різдва Христового Сократом встановлено, що мова є образом людини (Сократ). Мова – то серце народу: гине мова – гине народ (І. Огієнко). Внаслідок цього особливість мови, на протигагу засобу комунікації, важко переоцінити в сучасних реаліях геноциду Українського народу. До того ж, Е. Челебі, за науковими дослідженнями Я. Дзири [1] та О. Кульчинського [2], продемонстрував визнання української мови ще більш всеосяжною і багатою, ніж фарсі (перська, іранська), китайська, монгольська та всякі інші, однією з найрозвиненіших, носієм якої є давній Український народ. Е. Челебі був Головнокомандувачем армії Османської імперії XVII ст., здебільшого союзницького періоду військово-дипломатичних відносин з Україною, за винятком ставлення до Запорізької Січі, яка у змові з Московією здійснювала набіги на Кримське ханство, підвладного османам.

Впродовж віків українську мову Українського народу всіляко нищили й забороняли як зовнішніми посяганнями, так і внутрішніми механізмами, можливо через те, що, виходячи з мови ідиш слово «אָרַיִם», що в буквальному звучанні і перекладі означає «Українська» або «Український», чи «Українець» або «Українка» [3], виступає у Святому Писанні зняряддям вчинення дій волі Божої, зустрічається 687 разів у ньому. Таким чином, є підстави вважати з урахуванням біблійного перекладу І. Огієнка, що українськість як титульно-національна ідентичність Української держави покликана Творцем Господом Богом вершити земні справи, протиставляючи себе злу. Не випадково Святейший Патріарх Київський і Всієї Руси-України, Предстоятель Української Православної Церкви Київського Патріархату Філарет зауважує, що з нами Бог [4]. Такої ж позиції дотримується і Блаженніший Святослав Шевчук, Отець і Глава Української Греко-Католицької Церкви [5]. Якщо з нами Бог, то хто проти нас? Заразом, Українська Республіка сьогодні на офіційному національному та міжнародному рівнях визнається форпостом для усього світу [6; 7; 8; 9; 10].

Юридична доктрина сучасної України вже чітко закріпила мову ознакою держави як політичної, особливої організації суспільства [11; 12], що утворюється відповідно до принципу націотворення, започаткованого Президентом Сполучених Штатів Америки ще у 1918 р., після закінчення Першої світової війни, у формі міжнародного принципу права «самовизначення народу/нації». Слід додати, що українською мовою англійське «nation» перекладається і як «народ», і як «нація», що підкреслює значну розвиненість державної української мови і неправильне трактування може призвести до непорозуміння.

Отже, як видно з вищезазначеного, для вироблення науково-практичних підходів у вивченні нашого предмету дослідження задіюються важливі міжгалузеві інтеграційні зв'язки у таких сферах людської діяльності, як філологія, історія, право, освіта й педагогіка та ін. При цьому в умовах війни не втрачають актуальності визнання й гарантування прав людини, що є основним принципом демократичного ладу сучасного цивілізованого світу, зокрема Європейського Союзу, про інтеграцію до якого Українська держава проголосила

з перших років відновлення своєї незалежності і впевнено крокує до утвердження гуманних європейських цінностей сьогодні.

Рівень освіти завжди впливав на рівень розвитку держави, основою якого є громадянське суспільство, що якраз і формується у процесі здобуття освіти, а професія педагога в такому разі означається надважливою особливістю у економічному зростанні майбутніх поколінь, їх добробуті.

Мета нашої наукової розвідки полягає у виробленні наукових підходів до пріоритету вивчення української державної мови та історії студентами педагогічного коледжу як необхідної умови для правової європейської інтеграції.

Українськість, як засіб пізнання, ставала об'єктом дослідження не тільки у біблійних текстах, а й у працях О. Духновича, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, І. Єгорової, Л. Сугейко, Ю. Мельничук О. Завальнюка, О. Кирилюка, П. Гриценка, Л. Дубровіної, А. Киридон, І. Матяш, загалом великої наукової спільноти впродовж віків. Однак, українська мова та історія у формуванні громадянського суспільства студентами педагогічного коледжу правової держави в умовах європейської інтеграції під час війни не відображається у комплексних дослідженнях.

Відповідно до Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України [13] інтеграційні процеси, що відбуваються в Україні, європоцентричність, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності, які накладаються на технологічну і комунікативну глобалізацію, міграційні зміни всередині суспільства, ідентифікаційні і реідентифікаційні процеси в особистісному розвитку кожного українця, відбуваються на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв Українського народу.

Важливим завданням є розгляд порівняльно-історичних відомостей про переривання державності в інших європейських країнах, які сьогодні представлені потужними європейськими націями. Спеціального розгляду потребують історичні обставини, що призводять до переривання державницької традиції. На особливу увагу заслуговує формування української політичної культури в часи Речі Посполитої та Австро-Угорщини, нове осмислення ролі Кримського Ханату як держави кримськотатарського народу, включно з тривалим воєнним протистоянням і плідною військовою та культурною співпрацею.

Метою національно-патріотичного виховання є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань Українського народу, досягнення високої культури взаємин, формування активної громадянської позиції, утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності.

Отже, центральним органом державної виконавчої влади Української Республіки, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері освіти і науки визначено пріоритетні напрямки формування європейського громадянського суспільства за допомогою української ідентичності.

Формуванню європейського громадянського суспільства правової держави слугують формули українського мовленнєвого етикету, якими викладач розпочинає заняття та протягом усього академічного часу звертається до студентів. Вживання фраз мовного етикету (Добридень! Бувайте! Перепрошую! Даруйте!) у відповідності до ситуації спілкування сприяє формуванню ввічливості, навичок гнучкої поведінки. Тут варто перш за все викладачеві бути прикладом, а студенти згодом підсвідомо сприйматимуть це як норму. Дібрані звернення (імена та загальні слова – звернення) мають вживатися у кличному відмінку (відповідно до числа): Артеме, Ілле, Олено, Анастасіє, друже, студенте та ін. Слід зважати на багатство власне українських вигуків: Отакої! Ова! Годі!

Не останню роль у формуванні громадянського суспільства в Україні відіграють епіграфи до заняття – ретельно дібрані, вони слугують лейтмотивом усього заняття, наприклад, «Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову» (Ліна Костенко), «Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості» (Іван Огієнко). Саме на влучному епіграфі можна побудувати мету заняття, яка буде активізувати патріотичну свідомість студентів [14, с. 30].

К. Ушинський зазначав, що мова – найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що зв'язує віджилі, живущі і майбутні покоління народу в одне велике, історично живе ціле. Коли зникає народна мова, – народу немає більше [15, с. 123]. Рідна мова – кров національної культури, її титульна сторінка. Кожній людині незалежно від її волі властива схильність до своєї рідної мови. Чужа мова рідною не стане [16, с. 460]. У цьому ракурсі слід зауважити, що трактування рідної мови у формуванні європейського громадянського суспільства правової європейської Української Республіки можливе лише через визнання константи «рідна мова Українського народу – українська мова», а, отже, державна мова Української правової держави – українська мова, що також гарантовано ч. 1 ст. 10 Конституції України [17].

Історію як засіб формування громадянського суспільства у процесі фахової підготовки здобувачів освіти педагогічного коледжу доречно застосовувати шляхом її критичного аналізу та проблемного підходу з урахування суспільно-політичних подій, явищ та постатей сучасних воєнних умов під час євроінтеграційних процесів. Очевидним є той факт, що розповіді про минуле на всіх навчальних заняттях в апіорі повинні бути українськими, подаватися як історія України в контексті всесвітньої історії, виключаючи всі можливі

неточності історіописання, що зумовлено системним знищенням українців, минуле й сьогодення яких писане кров'ю.

Історію Української нації слід визначити, перш за все, як збереження національної ідентичності (самобутності, собітотожності), котра не змінюється ні під впливом потужних соціально-історичних, ні культурних чинників, коли, на відміну від інших народів, українці як нація вистояли попри всі начебто нездоланні асиміляторські сили, спрямовані на знищення нашого народу. Українство зазнало таких неповторних втрат, які вже ніколи не будуть компенсовані. Свосередній національний мартиролог України складається зі скорботного переліку втрачених українських етнічних земель, з багатомільйонного списку жертв Голодомору, воєн, розстрілів, з трагічного пантеону загиблих Провідників нації, її цвіту – письменників, митців, вчених [18, с. 229], державотворців, котрі стали потерпілими злочинної діяльності у формі геноциду – найважчого серед злочинів проти людства. Внаслідок цього трагічні факти українського минулого й сьогодення ні в який спосіб не можуть подаватися як глумління, применшуватись, замовчуватись, виправдовуватись чи спростовуватись.

У період відновлення сучасної незалежності Української держави О. Субтельний резюмував, що політичні права українців як нації мінімальні – не лише на європейському континенті, а й у середині власного суспільства. Сьогодні, як і протягом попередніх століть, право остаточно ухвалювати рішення, що стосується основних сфер життя українців, зосереджено здебільшого поза межами їхньої території [19, с. 15]. Такі судження зберігають свою актуальність і сьогодні, проте диференціація з сьогоденням, на нашу думку, полягає в тому, що Український народ як живий організм не тільки активно бореться з помилками минулого, але й твердо відстоює уже набуті соціальні цінності сформованої правової Української державності, що прагне повністю інтегруватися у європейський демократичний простір, а Збройні Сили України, як і всі сили оборони, являються найяскравішим прикладом честі й доблесності – європейських цінностей.

Отже, аргументовані нами засоби формування громадянського суспільства студентами педагогічного коледжу правової держави становлять суспільну значимість не тільки у вигляді майбутніх професійних учителів, а перш за все, уже наявним правовим статусом, що є рушійним стрижнем розбудови державності як такої. Бої під Крутами, виступи у Чехословацькій Республіці перед Другою світовою війною, Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності – це все ті світові суспільно-політичні події, головними постатями яких були студенти. Таким чином, при фаховій підготовці студентів педагогічного коледжу варто застосовувати вироблені науково-практичні підходи українського академіка І. Беха, який вважає, що громадянське виховання має включати:

- створення у здобувачів освіти активної громадянської і державницької позиції, заснованої на традиційних культурних цінностях Українського народу;
- розвиток міжнаціонального спілкування;
- виховання поважного ставлення до національної гідності людей, їхніх почуттів, релігійних переконань;
- розвиток правової і політичної культури студентів, розширення конструктивної участі у прийнятті рішень, що зачіпають їхні права й інтереси, включно з різними формами самоорганізації, самоуправління, суспільно значущої діяльності [20, с. 177-178].

Одним із головних завдань педагогічної діяльності є формування такого середовища, яке може впливати на освітній процес та його результати. Такий підхід пов'язаний з ідеєю включення педагогічного коледжу та його студентів у суспільство і навпаки. Зазначимо, що навчальне середовище є насамперед підсистемою соціокультурного середовища, сукупністю спеціально організованих педагогічних умов розвитку особистості. Це структура, яка включає кілька взаємозалежних рівнів:

- глобальний, тобто загальносвітові тенденції розвитку культури, освіти;
- регіональний, тобто освітню політику, культуру, систему освіти;
- локальний - навчальний заклад, найближче оточення, академічна сім'я [21]. Таким чином, освітнє середовище педагогічного коледжу є важливим фактором професійного становлення та особистісного розвитку студентської молоді. Основними чинниками його впливу є створення еталону суспільного життя, активного підвищення ролі соціально-виховних впливів на формування особистості майбутнього європейського фахівця [22, с. 107].

Зазначимо, що саме право є важливим засобом регулювання взаємовідносин людей і суспільства в цілому, тому його призначення полягає, насамперед, у регулюванні відносин громадян, їхньої поведінки, враховуючи індивідуальні потреби, у спрямуванні дій громадян в інтересах суспільства. Цей висновок є дуже важливим, оскільки, на жаль, нині в українському суспільстві дуже часто публічна влада правовими механізмами забезпечує інтереси насамперед корпоративних членів суспільства. Тим самим, створюються комфортні умови функціонування для обмежено визначеної кількості громадян, що десонує з інтересами суспільства в цілому. А це у свою чергу викликає поглиблення соціального розшарування в суспільстві і, як наслідок, загострює соціальну напругу в ньому, що не сприяє подальшому розвитку держави. Правова політика України, як особливий різновид державної політики загалом, має бути спрямована на : визнання, дотримання і забезпечення основоположних прав і свобод людини і громадянина; формування правової державності; судово-правову реформу; удосконалення законодавства; усвідомлення усім суспільством і, в першу чергу публічною владою, нової, гуманістичної ролі права і усієї юридичної системи; пошук мирних конституційних шляхів вирішення виникаючих конфліктів [23, с. 60].

Висновки. Українська мова та історія, в контексті якої розглядається українство, як і від початку закладин світу, виступають дієвими механізмами у формуванні громадянського суспільства студентами педагогічного коледжу правової держави в умовах євроінтеграції під час війни. На законодавчому рівні констатовано, що розвиток української ідентичності сприяє розбудові Української держави, яка незмінно тримає курс у напрямку до утвердження європейських цінностей у світі. Українські моделі мовленнєвого етикету формують у здобувачів освіти усвідомлення своєї соціальної цінності у катастрофічних умовах збройного протистояння. За науково-педагогічною спадщиною українських діячів слід виробляти ефективні моделі правового захисту української мови та історії в умовах сучасного державотворення європейської демократії. Перспективами подальших досліджень може виступити детальне опрацювання окремих біблійних текстів у філологічній компаративістиці, які будуть сприяти критичному аналізу подій, явищ, постатей минулого та сучасності з метою недопущення глобальних помилок та успішної освітньої діяльності педагогічних закладів освіти України.

Використана література:

1. Дзира Я. І. Евлія Челебі. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Evliya_Ch (дата звернення: 11.09.2022).
2. Кульчинський О. «Вірні кошові козаків жовтої тростини». Як описані українці у досі не перекладених літописах Османської імперії. URL: https://texty.org.ua/articles/35962/Virni_koshovi_kozakiv_zhovtoji_trostyny_Jak_opysani-35962/ (дата звернення: 11.09.2022).
3. Перекладач Google. URL: <https://translate.google.com.ua/?hl=uk&tab=TT> (дата звернення: 11.09.2022).
4. Філарет. Україна перемаже, бо з нами Бог, – велике інтерв'ю Патріарха Філарета. 22.06.2022. *Youtube. Київський Патріархат*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=4Ufvanr4JTE> (дата звернення: 11.09.2022).
5. Блаженніший Святослав (Шевчук): «Бог є з нами – і це була молитва Майдану». *Youtube. Живе телебачення*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FUR1qpM1Sis> (дата звернення: 11.09.2022).
6. Дуда: якби не героїчний опір України, під загрозою були б Польща і країни Балтії. *Європ. правда*. 2 серп. 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/08/2/7144275/> (дата звернення: 11.09.2022).
7. «Україна захищає світ»: запустили лічильник часу відбиття вторгнення РФ. *Укрінформ*. 2 берез. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3418242-ukraina-zahisae-svit-zapustili-liliclnik-casu-vidbitta-vtorgnenna-rf.html> (дата звернення: 11.09.2022).
8. Залужний В., Забродський М. Перспективи забезпечення воєнної кампанії 2023 року: Український погляд. *Укрінформ*. 7 верес. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3566162-ak-zabezpeciti-voennu-kampaniu-u-2023-roci-ukrainskij-poglad.html> (дата звернення: 11.09.2022).
9. Глущенко О. Україна захищає світ від голоду – МЗС. *Укр. правда*. 15 берез. 2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/15/7331395/> (дата звернення: 11.09.2022).
10. Напад росії на Україну може призвести до голоду в усьому світі – Сполучене Королівство в ООН. *Укрінформ*. 30 берез. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3443490-napad-rosii-na-ukrainu-moze-prizvesti-do-golodu-v-usomu-sviti-velika-britania-v-oon.html> (дата звернення: 11.09.2022).
11. Чеховська М. М., Шлапаченко В. М. Мова як чинник національної безпеки. *Держава та регіони. Сер.: Право*. 2018. № 3 (61). С. 39-46.
12. Кравчук В., Бегош О. Державна мова як визначальна ознака держави. *Актуальні пробл. правознавства*. 2021. № 4. С. 6-10. Doi:10.35774/app2021.04.006.
13. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : наказ Міністерства освіти і науки України від 6 черв. 2022 р. № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7> (дата звернення: 11.09.2022).
14. Нечай А. М., Чернушенко В. М. Форми та методи роботи в процесі формування громадянських почуттів студентів на заняттях Української мови. *Зб. наук.-практ. конф. «Соц.-пед. засади формування громад. Відповідальності у студентів» (24-25 квіт. 2018, м. Конотоп)*. Конотоп. 2018. С. 28-34.
15. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: в 2 т. Київ, 1983. Т. 1. 348 с.
16. Вишневецький О. І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих начальних закладів. Дрогобич, 2003. 528 с.
17. Конституція України : Конституція України, Конституція, Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 11.09.2022).
18. Кирилюк О. Українська національна ідентичність, національна пам'ять та національна резистентність. *Зб. наук. праць за матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з між нар. участю «Тоталітаризм як система знищення нац. пам'яті» (11-12 черв. 2020, м. Львів)*. Львів, 2020. С. 226–229.
19. Субтельний О. Україна: історія. Пер. з англ. Ю. Шевчука. Київ, 1991. 512 с.
20. Бех І. Д. Особистість на шляху до духовних цінностей: монографія. Київ. Чернівці, 2018. 296 с.
21. Власенко О. Особливості формування освітньо-виховних систем. Житомир, 2014. 158 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/42970576.pdf> (дата звернення: 11.09.2022).
22. Грищенко Л. Особливості формування правової культури майбутніх учителів у навчально-виховному середовищі педагогічного коледжу. *Гуманізація навч.-виховн. процесу*. 2017. № 2 (82). С. 105-114.
23. Корж І. Ф. Громадянське суспільство як чинник модернізації сучасної держави. Проблеми впливу права на становлення демократії в Україні. *Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Громад. сусп. як чинник модернізації сучасної держави» (20 квіт. 2021, м. Київ)*. Київ, 2021. С. 59-63.

References:

1. Dzyra Ya. I. (2005). Evliya Chelebi [Evliya Celebi]. Retrieved from: http://www.history.org.ua/?termin=Evliya_Ch [in Ukrainian].
2. Kulchynskiy O. (2012). «Virni koshovi kozakiv zhovtoi trostyni». Yak opysani ukraintsi u dosi ne perekladenykh litopysakh Osmanskoi imperii [«Loyal Cossack baskets of yellow cane». How Ukrainians are described in the still untranslated chronicles of the Ottoman Empire]. Retrieved from: https://texty.org.ua/articles/35962/Virni_koshovi_kozakiv_zhovtoji_trostyny_Jak_opysani-35962/ [in Ukrainian].

3. Google translator. (2022). אנד אוקראיניש [And Ukrainian]. Retrieved from: <https://translate.google.com.ua/?hl=uk&tab=TT> [in Yiddish and Ukrainian].
4. Filaret. (2022). Ukraina peremozhe, bo z namy Boh, – velyke interv'iu Patriarkha Filareta. 22.06.2022. [Ukraine will win, because God is with us - a great interview of Patriarch Filaret]. Youtube. Kyiv Patriarchate. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=4Ufvannr4JTE> [in Ukrainian].
5. His Beatitude Svyatoslav (Shevchuk). (2022). «God is with us – and this was the prayer of the Maidan». Youtube. Live television. Retrieved from: <https://www.youtube.com/watch?v=FUR1qpM1Sis> [in Ukrainian].
6. Duda A. (2022). Yakby ne heroichnyi opir Ukrainy, pid zahrozoiu buly b Polshcha i krainy Baltii [If it were not for the heroic resistance of Ukraine, Poland and the Baltic states would be under threat]. European Truth. 2 Aug. 2022. Retrieved from: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/08/2/7144275/> [in Ukrainian].
7. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2022). «Ukraina zakhyschaie svit»: zapustyly lychylnyk chasu vidbyttia vtorhnnennia RF [«Ukraine defends the world»: the timer for repelling the invasion of the Russian Federation was launched]. Ukrinform. 2 March 2022. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3418242-ukraina-zahisae-svit-zapustili-licilnik-casu-vidbittav-torgnenna-rf.html> [in Ukrainian].
8. Zaluzhnyi V., Zbrodskyi M. (2022). Perspektyvy zabezpechennia voiennoi kampanii 2023 roku: Ukrainskyi pohliad [Prospects for ensuring the military campaign of 2023: Ukrainian perspective]. Ukrinform. 7 Sep. 2022. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3566162-ak-zabezpeciti-voennu-kampaniu-u-2023-roci-ukrainskij-poglad.html> [in Ukrainian].
9. Hlushchenko O. (2022). Ukraina zakhyschaie svit vid holodu – MZS [Ukraine protects the world from hunger - Ministry of Foreign Affairs]. Ukrainian Truth. 15 March. 2022. Retrieved from: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/15/7331395/> [in Ukrainian].
10. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2022). Napad rosii na Ukrainu mozhe pryzvesty do holodu v usomu sviti – Spoluchene Korolivstvo v OON [Russia's attack on Ukraine could lead to worldwide famine - United Kingdom at the UN]. Ukrinform. 30 March. 2022. Retrieved from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3443490-napad-rosii-na-ukrainu-moze-prizvesti-do-golodu-v-usomu-sviti-velika-britania-v-oon.html> [in Ukrainian].
11. Chekhovska M. M., Shlapachenko V. M. (2018). Mova yak chynnyk natsionalnoi bezpeky [Language as a factor of national security]. State and regions. Series: Law. Issue 3 (61), p. 39-46 [in Ukrainian].
12. Kravchuk V., Behosh O. (2021). Derzhavna mova yak vyznachalna oznaka derzhavy [State language as a defining feature of the state]. Actual problems of jurisprudence. Issue 4, p. 6-10 [in Ukrainian].
13. The Concept of National-Patriotic Upbringing in the Education System of Ukraine. No 527 (2022). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#n7> [in Ukrainian].
14. Nechai A. M., Chernushenko V. M. (2018). Formy ta metody roboty v protsesi formuvannia hromadianskykh pochuttiv studentiv na zaniattiakh Ukrainsoi movy [Forms and methods of work in the process of forming students' civic feelings in Ukrainian language classes]. Soc.-ped. basics of forms communities students' responsibility. Konotop, p. 28-34 [in Ukrainian].
15. Ushynskyi K. D. (1983). Vybrani pedahohichni tvory: v 2 t [Selected pedagogical works: in 2 volumes]. Kyiv. Vol. 1, 348 p. [in Ukrainian].
16. Vyshnevskyi O. I. (2003). Teoretychni osnovy suchasnoi ukrainskoj pedahohiky. Posibnyk dlia studentiv vyshchykh nachalnykh zakladiv [Theoretical foundations of modern Ukrainian pedagogy. Guide for students of higher primary institutions]. Drohobych, 528 p. [in Ukrainian].
17. Verkhovna Rada of Ukraine (1996). The Constitution of Ukraine of June 28 1996. No 254к/96-ВР. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> [in Ukrainian].
18. Kyryliuk O. (2020). Ukrainaska natsionalna identychnist, natsionalna pamiat ta natsionalna rezystentnist [Ukrainian national identity, national memory and national resistance]. Coll. of science work for mother All-Ukrainian science and practice conf. from between with the participation of «Totalitarianism as a system of national destruction memory». Lviv, p. 226–229 [in Ukrainian].
19. Subtelnyi O. (1991). Ukraina: istoriia. Per. z anh. Yu. Shevchuka [Subtelny O. Ukraine: history. Trans. from English Yu. Shevchuk]. Kyiv, 512 p. [in Ukrainian].
20. Bekh I. D. (2018). Osobystist na shliakhu do dukhovnykh tsinnosti: monohrafiia [Personality on the way to spiritual values: monograph]. Kyiv. Chernivtsi, 296 p. [in Ukrainian].
21. Vlasenko O. (2014). Osoblyvosti formuvannia osvितno vykhovnykh system [Peculiarities of the formation of educational systems]. Zhytomyr, 158 p. [in Ukrainian].
22. Hryshchenko L. (2017) Osoblyvosti formuvannia pravovoi kultury maibutnykh uchyteliv u navchalno-vykhovnomu seredovyshchi pedahohichnoho koledzhu [Peculiarities of formation of legal culture of future teachers in the educational and educational environment of the pedagogical college]. Humanization of the educational process. Issue 2 (82), p. 105-114 [in Ukrainian].
23. Korzh I. F. (2021). Hromadianske suspilstvo yak chynnyk modernizatsii suchasnoi derzhavy. Problemy vplyvu prava na stanovlennia demokratii v Ukraini [Civil society as a factor in the modernization of the modern state. Problems of the influence of law on the formation of democracy in Ukraine]. International scientific and practical conference «Civil society as a factor in the modernization of the modern state». Kyiv. 2021, p. 59-63 [in Ukrainian].

Vintoniak O., Zvarych R. Ukrainian language and history in the formation of civil position by students of pedagogical college

For the successful state-building of the Ukrainian nation, titular-national identities, which are undeniably the main foundations of educational activity in a professional pedagogical college, are of indisputable importance. Today, Ukrainianness is a mechanism for cultivating goodness and justice both on the European continent and in the world in general. Thanks to the methods of scientific research, we conducted an upward orientation from the original texts of the Bible to the modern social state of the Ukrainian state in order to emphasize the importance of the use of the Ukrainian language and history in the formation of the civil society of a legal European state. Special importance in social integration, in particular to the European Union as a model of modern civilization, belongs to those who acquire education, the basis of the formation of civil society, which, in turn, is the basis of the rule of law. The social value of the legal status of students of the Pedagogical Vocational College lies in the fact that they master the professional competences of knowledge of objective reality and the environment in the relevant sphere of human activity. During professional training of future teachers, teachers use various technologies,

methods, forms and methods of educational and didactic work, which allow students to acquire knowledge, skills and practical skills to educate others. Historical events and phenomena clearly show that Ukrainianness has been systematically destroyed for many centuries, but in such unfavorable conditions, the Ukrainian people managed to preserve their identity, restored Ukrainian statehood and defend it in order to preserve peace and security in Europe and the whole world. The available scientific concepts of civil society formation of the legal European Ukrainian state are presented. It is emphasized that the Ukrainian language and history, in the context of which Ukrainianness is considered, as from the beginning of the world, are effective mechanisms in the formation of civil society by students of the pedagogical college of the legal state in the conditions of European integration during the war.

Key words: God, Ukrainian, European, identity, education, academic, legal, state.

УДК 373.5.016:81.161.2'233:398

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2022.89.06>

Воробець О. Р.

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ

У статті представлено аналіз проблеми формування мовної особистості учнів основної школи засобами українського фольклору. Проаналізовано позиції вітчизняних та зарубіжних учених щодо особливостей формування мовленнєвих умінь і навичок школярів. Визначено сутність та якісні характеристики дефініції «мовна особистість», окреслено шляхи її формування в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти. На основі аналізу наукових джерел виділено компоненти мовної особистості: ціннісний, культурологічний та персональний. Зазначено, що ефективним засобом мовленнєвого розвитку учнів на уроках української мови виступає український фольклор. Представлено дискусію українських і зарубіжних науковців щодо особливостей вивчення творів усної народної творчості з учнями закладів середньої освіти. Констатовано, що вони розглядають фольклор в якості функціонального комунікативного феномена національної української культури, який втілює народну модель сприйняття мовної картини світу.

Запропоновано методи і прийоми формування мовної особистості школярів на уроках української мови. Серед них – спостереження за одиницями живого мовлення, відтворення їх школярами, пояснення, організація діалогу, створення монологічних висловлювань, добір засобів передачі інформації, словникова робота, бесіди українознавчого змісту.

Особливу увагу приділено формуванню в учнів умінь аргументування й доводити особисту думку, виражати громадянську позицію, редагувати власні і чужі висловлювання, збагачувати їхній зміст національно орієнтованими одиницями мовлення. Зроблено висновок про те, що формування мовної особистості школярів, їхній інтелектуальний розвиток значною мірою залежать від систематичного опрацювання на уроках української мови творів українського фольклору. Перспективним напрямом дослідження порушеної проблеми визначено дослідження шляхів формування мовної особистості школярів засобами інноваційних освітніх технологій.

Ключові слова: мовна особистість, заклади загальної середньої освіти, український фольклор, мовленнєві уміння і навички, уроки української мови.

Процеси реформування вітчизняної системи загальної середньої освіти на сучасному етапі розвитку педагогічної думки передбачають виховання всебічно розвиненої особистості, національно свідомої, з високими моральними якостями. Відповідно, пріоритетними завданнями в цій галузі виступають: підготовка учнів з активною життєвою позицією, переосмислення традиційної системи навчання української мови у відповідності до запитів суспільства, зміна стратегічних напрямів її розвитку з урахуванням особистісно орієнтованого вектору навчання.

Одним із пріоритетних завдань сучасної освіти в Україні визнано формування мовної особистості школярів на уроках української мови.

Результати аналізу порушеної проблеми в науковій літературі засвідчили, що мовленнєвий розвиток здобувачів освіти посідає одне із провідних місць у педагогії, психології, філософії, лінгвістиці. Особистість у цих науках розглядається як багатогранне багатовимірне поняття. В залежності від того, які завдання вони ставлять перед собою, визначаються якісні характеристики означеного поняття, пропонуються його різні глумачення.

Проблема формування мовної особистості здобувачів освіти була предметом вивчення значної кількості досліджень зарубіжних та вітчизняних учених. Її вивчали В. Горяний, В. Горпинич, Н. Грипас, С. Караман, І. Ковалик, В. Мельничайко, І. Олійник, М. Пентилюк, М. Плющ та ін. Філософсько-педагогічним аспектам порушеної проблеми присвячені наукові розвідки класиків вітчизняної педагогічної науки: Г. Сковороди, О. Духновича, К. Ушинського, І. Франка, С. Русової, В. Сухомлинського та ін. Зазначені науковці